

FABLLARIN PEDAGOJİK KARAKTERİSTİĞİ ÜZERİNE BİR ANALİZ*

AN ANALYSIS ON THE PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF FABLE

Beytullah KARAGÖZ**

ÖZET: Jean de La Fontaine (1621-1695), çocuk ve edebiyat alanında önemli bir yazardır. İki yüz otuz sekiz masal kitabı yazmış, bu kitaplar on iki ciltte bir araya getirilmiştir. La Fontaine masallarında hayvanları şiirsel bir üslupla ahlaki karakterlere büründürür, hayvanların şahsında toplumda var olan insan tiplerini eleştirerek ahlaki dersler verir. Jean-Jacques Rousseau çok bilinen eseri Emile’de La Fontaine ve masalları üzerine düşünür. Yalvaç Ural, La Fonten Orman Mahkemesinde adlı kitabında La Fontaine’i çocuğa görelilik ve pedagojik açılarından eleştirir. Ural çocuk edebiyatı alanında La Fontaine’e verilen büyük değeri yadırgatıcı bulur. La Fontaine ve eserlerinin yeni çoğulcu okumalara açılmasını gerekli görür. Bu okumaların La Fontaine’e dair sağlıklı, nesnel bir görüşün oluşmasına zemin hazırlayacağını ileri sürer. Bu çalışmanın amacı, La Fontaine fabllarının pedagojik karakteristiği üzerine düşündürmektir. Çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Nitel araştırma paradigmasına dayalı bu çalışmanın verileri, nitel verilerin analizinde kullanılan içerik analizi ile çözümlenmiştir. Çalışmada La Fontaine’e yöneltilen eleştiriler ile güncel bilgiler ışığında fablların içeriksel düzlemde pedagojinin verileri açısından yeniden gözden geçirilmesinin yararlı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Fabl, La Fontaine, Jean-Jacques Rousseau, Emile, Yalvaç Ural.

ABSTRACT: Jean de La Fontaine (1621-1695) is an important writer in the field of child and literature. He wrote 238 fable books. These books were put together 12 complexions. In his fables, he gave animals moralistic characters in a poetic style. By criticising human beings he gave moralistic messages. In his best known work Emile, Jean-Jacques Rousseau considers La Fontaine and his fables. Yalvaç Ural criticises La Fontaine from the pointview of suitability for child and pedagogically in the book of La Fontaine Forest Court. Ural finds fishy the worth given La Fontaine in the field of child literature. He thinks that La Fontaine should write for different readers. He suggests that it helps the readers think objectively about La Fontaine. The aim of this study is to think about La Fontaine’s fables pedagogically. In the study, from the methods of collecting qualitative, document observation were used. The data based on qualitative research paradigm were analyzed with contents analyse used in qualitative data analyse. This study shows that revising the critics referred to La Fontaine in respect of current information and in respect of pedagogical data will be useful.

Keywords: Fabl, La Fontaine, Jean-Jacques Rousseau, Emile, Yalvaç Ural.

1. GİRİŞ

Latince’de (fabula) yani “konuşmak, itiraf etmek, açık konuşmak” gibi anlamlarda kullanılan fabl Türkçe’de hayvan masalı olarak bilinir. Bu anlamlar yanında yazınsal yönüne bakıldığında fablın, hayvanların ve bitkilerin insana özgü niteliklerle donatılarak kişileştirildiği düzyazı yahut poetik bir anlatım benimsenerek yaşama dair mesajlar veren bir tür olduğu ifade edilebilir. Fabllar, öz itibarıyla diğer fantastik kurgulu ya da masalımsı türler olan masal ve destanlar gibi, gerçekçi anlatımı aşar, kendine özgü bir mantık evreni kurgular ve sonuçta açık bir felsefi, ahlaksal, dinsel, toplumsal dersler vermeyi amaçlar (Güneş vd. 2007).

* Bu çalışma II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda (23-24 Ekim 2015, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği, Üsküdar-İstanbul) sunulan sözlü bildirisinin genişletilmiş şeklidir.

**Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, e-posta: drbeykara43@gmail.com.

Bugün hala ilgiyle okunan fablların kökleri çok eski çağlara kadar uzanır. Doğuda ilk fabl örneklerine eski Hint edebiyatında rastlanmaktadır. Bu türün en eski ve ilginç bir örneği sayılan Pançatantra Masalları'nın M.Ö. 200 yılında Keşmir'de derlendiği bilinmektedir (Oğuzkan, 2010). Ancak fabl, kökeni üzerinde araştırmacıların kesin yargılara ulaşamadığı bir türdür. Fabllar çoğu zaman masalımsı eserler, hatta masalın bir çeşidi olarak da görülmüştür. Bu, fablların masallarla olan benzerliklerinin fazla olmasından kaynaklanır. Özellikle sonunda ahlak dersi verilmesi, kahramanlarının hayvan olması ve genellikle manzum olmaları dışında masallarla ayrılan tarafı hemen hemen yok gibidir. Edebî türlerin en eskilerinden biridir. Doğu ve Batı edebiyatını uzun süre meşgul etmiştir (Arıcı, 2010). Türün bilinen ilk örnekleri Doğu'da İ.Ö. VII. yy. da Asur-Babil masallarına, Batı'da ise İ.Ö. VIII. yy. da Atmaca ile Bülbül öyküsünü yazan Hesiodos'a kadar uzanmaktadır (Aktaş ve Gündüz, 2010). Fablların söz konusu iki ana damar ekseninde gelişim gösterdiği söylenebilir. Beydaba'ya ait olan Kelile ve Dimne, Sadi'nin Bostan ve Gülistan'ı, Mevlânâ'nın Mesnevi'si, Ferdüddin Attar (1119-1193) Mantıku't Tayr'ı ile Şeyhi'nin kaleme aldığı Harnâme adlı eserleri Doğu kaynağı üzerinde boy gösterirler. Batı ayağında ise Ezop Masalları fabl türünün önemli bir örneği olarak değerlendirilebilir. İ.Ö. 620-560 yılları arasında yaşadığı sanılan ve düşüncelerini baskılı bir yönetim altında küçük hayvan hikâyeleriyle anlatabildiği söylenen Ezop'un bu fablları birinci ve üçüncü yüzyıllarda önce Latince'ye, daha sonraki yüzyıllarda da başta İngilizce, Fransızca ve Almanca olmak üzere birçok dile çevrilmiştir. Çoğu kısa, açık ve derli toplu bir düzen içinde yazılan bu fablların kahramanlarını (kişilerini) genellikle hayvanlar oluşturur (Oğuzkan, 2010). Bu gelişim ekseninde öne çıkan en önemli isim Jean de La Fontaine'dir (1621-1695). La Fontaine gelenek bakımından Ezop'un takipçisi konumunda olduğu gibi, kendinden önce ortaya konan birikimden de yararlanma yoluna gitmiştir. Bunu yaparken fabllarında yalın ancak yoğun, işlek ve öğütçü yönü dengeli bir kıvamda sunabilmeyi hedeflemiştir. Fabllar babası La Fontaine, 17. yüzyılda çocuk dünyasına seslenebilen hayvan masallarıyla bir çığır açar. Canlı ve hareketli bir anlatımla renkli tasvirler, La Fontaine masallarının özellikleri arasındadır. Ezop'un masallarında açıkça verdiği ibret derslerini La Fontaine şairlik yeteneğiyle metnin arkasına saklar. Türk edebiyatı, La Fontaine'i 19. yüzyılın ikinci yarısında Şinasi ile keşfeder. Şinasi, gazete çıkarma ve batılı anlamda tiyatroyu Türk edebiyatına taşıma konusunda öncülük etmekle kalmaz; La Fontaine'den yaptığı çevirilerle de Türk çocuk edebiyatına alt yapı oluşturur (Şimşek, 2007). La Fontaine, Ezop'un ve Beydaba'nın Latinceye çevrilmiş eserlerinden ve yine kendisinden önce yaşamış Phaedrus, Planudes, EdmundSpenser gibi şairlerden yararlanarak hayvan masalı türünde eserler meydana getirmiştir (Ungan, 2006).

La Fontaine fabllarında insan ruhunun bir yüzünü tahlil ederek, toplu eserleriyle bütün bir insanlık âlemini yaşatmıştır. Kendi dediğine göre, fabl, sahnesi bütün kâinat olan yüz perdeli bir dramdır. Ancak bu dramın aktörleri insanlar olmayıp, hayvanlardır. Bu aktörler yalnız vahşiliğin, hilenin, saflığın sembolü değildir. Aynı zamanda fizyonomileri, bedeni ve ruhi karakterleri olan canlı varlıklardır. Bunlar karşı karşıya geldikleri zaman konuşur, çarpışır, becerikli davranır veya aldanırlar. Fakat bunları ahlâkçıya yardım etmek için yapmazlar. Hayat böyledir, iştahları, ihtirasları, kaderleri yüzünden bu olaylar başlarına gelir (Mornet, 1946).

Şair insanın açmazlarını, kişisel derinliklerindeki kör noktaları göstermek ve bu surette insana ibret alınacak dersler vermek ister. Onun bu yönü üzerine yapılmış bir çözümlemeye şunlar kaydedilmektedir: "Fabllarında ilham aldığı Ezop'un açıkça verdiği ahlak ya da davranış dersini, La Fontaine daha örtük biçimde okuyucuya sunar. Bu, Ezop'un anlatıcı, La Fontaine'in şair olmasıyla ilgilidir. Yalın ve açık bir anlatım; canlı, nükteli ve renkli bir dil; hayvanlar üzerinden insana yönelik eleştiri La Fontaine masallarının ayırıcı özelliğidir" (Şimşek, 2014). Bu bağlamda fablların kolayca okunabilir, iletisi rahatlıkla sezilebilir basit bir tür olmadığı; aksine çoğul okumalara uygun, derin içeriğe sahip oldukları ifade edilebilir. Şunu da belirtmek gerekir

ki fabl sözlü kültür verimi diğer edebî türlerle yakın bir akrabalık bağı da taşır. Masal, efsane, destan gibi türlerle benzeşen yönleri sahiptir.

Tarihsel arka planda kadim gelenekten devralınmış bir tecrübeye yaslanması fablın estetik değerini öne çıkarır. Pedagojik karakteristiği ise çocuk edebiyatının bu türüne olan ilgiyi artırır. Türkiye’de çocuk edebiyatı sahasının Tanzimat’tan Meşrutiyete kadar olan ilk döneminde La Fontaine isminin tanınması ve fablların çeviri yoluyla dilimize kazandırılması çocuk edebiyatının gelişimi noktasında büyük bir işlev görmüştür. Özellikle büyüme dönemine girmiş, genç olmaya doğru yol alan çocuk için anılan fabllar kültür aktarımı, fantastik, oyunsallık benzeri gereksinimleri karşılar. Tanzimat Dönemi’nde çocuk edebiyatında çeviri faaliyetlerinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Dönemin ilk evrelerinde çeviriyle başlayan gelişim süreci II. Meşrutiyet (1908) dönemine kadar devam etmiştir. Bu dönemde Şinasi, Ziya Paşa gibi önemli isimler dünya edebiyat klasiklerini dilimize kazandırmışlardır. Şinasi, 1859 tarihinde Tercüme-i Manzume adlı eserini yayımlar. Bu kitapta La Fontaine’den çevirdiği Eşek ile Tilki Hikâyesi yer alır. Bu çevirinin yanında, 1862’de Muntehâbât-ı Eş’ar eserinde kendi yazdđı (Kara Kuş Yavrusu ile Karga Hikâyesi, Arı ile Sivrisinek Hikâyesi) fablları bulunmaktadır.

La Fontaine tercümeleri Şinasi’den sonra da hızla devam eder. Rezaizâde Mahmut Ekrem (1847-1914), 1879’da çıkan Hazine-i Evrak dergisinde La Fontaine’den çeviriler yapma arzusunun nasıl ortaya çıktığını konu edinir. Söz mucidi Hazreti Şinasi’nin bu alanda bir çığır açtđını kaydeder. La Fontaine’in üslubu hakkındaki görüşlerini dile getirir. Buna göre Ekrem Bey, La Fontaine’in söyleyişini “selis [akıcı] ” ve “tabii” bulur. Ahengini “suyun akışı”na benzetir. Hece ile başladđı tercüme faaliyetini aruzla sürdürür. Yaptđı on çeviriye 1886’da Nâçiz adlı eserde bir araya getirir. Bu eserin manzum ön sözünde Ekrem; bir gün evde sıkıntılı saatler yaşarken eğlenceli bir kitap aradđını, eline La Fontaine’in Fables adlı eserinin geçtiğini ve bu hikâyelerde anlatılan gerçeklere hayran kaldđını yazar. Bu zarif, şairane ve ince düşünceleri Türkçeye aktarmayı düşünür. Kitaptaki on manzumeden birini hece, diğerlerini aruzla Türkçeleştirir. Ağustos Böceği ile Karınca masalının ise hem aruzla hem de hece ile yapılmış iki çevirisi vardır. Karga ile Tilki, Meşe ile Saz, Kurbağa ile Öküz, Biri Tuz Diğerleri Sünger Yüklü İki Eşek, Aslan ile Akd-i Şirket Eden [ortaklık kuran] Dana, Kuzu ile Oğlak, Horoz ile İnci, Tilki ile Keçi, Ölüm ile Oduncu hece ile yapılan çevirilerdir (Şimşek, 2014).

Cumhuriyet döneminde Garip akımının öncülerinden Orhan Veli, La Fontaine’in yazdđı fablları manzum biçimde dilimize kazandırarak 1943’te La Fontaine’in Masalları adıyla yayımlamıştır. Nâzım Hikmet (1902-1963), Sabahattin Eyuboğu (1908-1973) gibi şairler de bu kategoride sayılabilecek isimler arasındadır. Aynı zamanda Türkiye’deki ilk ve orta dereceli okullarda Türkçe ders kitaplarına göz atıldığında pek çok kitapta La Fontaine yahut adı geçen isimlere ait fabl örneklerinin var olduğu görülür. Kaldı ki birçok çocuk ve yetişkinin La Fontaine’e ait bazı fablları ezbere bilmesi, bunu diğer insanlarla paylaşması fablın ne denli etkili ve yaygın bir tür olduğunun yerinde bir örneğidir.

Böylesi büyük bir ilgiye mazhar olan La Fontaine ve fablları üzerinde düşünmek gerekliliği ortadadır.

1.1. Araştırmanın amacı

Çocuk edebiyatı içerisinde masalsı türler arasında fabl önemli bir yer tutar. Sözlü anlatım dönemine ait masalların, fabl dediğimiz hayvan masallarının hemen hemen hepsinin yetişkinler için yazıldđı bilinmektedir. Yazılı edebiyat döneminde özgün biçimleriyle derlenen bu eserler çocuklara uygun olduğu düşünülerek yeniden yazılmış, çocuk edebiyatı içinde yerini almıştır. Yetişkinler için yazılmış kimi masallar da çocuklarca benimsenmiş/sevilmiş çocuk edebiyatına

katılmıştır. Bunun altında fablların çocuğun değer dünyasıyla titreşimli olay ve durumların insan kimliğine bürünmüş hayvanlar aracılığıyla iletimi saklıdır. Ne ki bu görüşe muhalif isimler de vardır. La Fontaine ve fabllarını biçimsel ve içeriksel yönlerden kritik eden iki isim, Jean Jacques Rousseau (1712-1778) ve onunla ortak bir dil üzerinde buluşan Yalvaç Ural (d.1945)'dir.

Araştırmada aydınlanmanın önemli düşünürü Jean Jacques Rousseau (1712-1778) ile Türk çocuk edebiyatının deneyimli yazarlarından Yalvaç Ural'ın çocuk ve eğitim bağlamında La Fontaine'e ve eserlerine dönük eleştirilerinin saptanması, bu anlamda fablların daha ölçülü ve serinkanlı bir dikkatle ele alınması hedeflenmiştir.

1.2. Araştırmanın önemi

Dünyada ve Türkiye'de çocuk edebiyatı ve fabl denince akla ilk gelen yazarlar arasında La Fontaine adı sıklıkla anılır. Diğer pek çok kalemin La Fontaine'in gerisinde kaldığı çok yaygın, analiz edilmeden kabul gören bir bilgidir. La Fontaine hakkında eğitim literatüründe daha başta analize muhtaç, şairin eserlerini derinlikli bir sorgulamadan geçirmeden benimsemiş, mistik hava soluklayan bir tikel okuma anlayışı söz konusudur. Bu araştırmanın ilk görevi, okura La Fontaine fabllarının 'doğru' okunmasını sağlamaktır. Okur bu yolla belleğine kazınan sorgulanmamış kabullerden arındırılır ve ona doğru bir bakış açısı kazandırılır. Araştırma fabllar babası La Fontaine üzerine düşünmek gerekliliğini ortaya koyması, ünlü şair ve eserlerine dair kuşatıcı, kapsamlı bir bakış çizgisinin belirlenmesine esas oluşturması bakımından önemli görülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın deseni

Nitel araştırma paradigmasına dayanan bu araştırmada, tarama modeli esas alınmıştır. Karasar'ın sözcüğe verdiği anlamda tarama modeli "geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu modelde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır" (Karasar, 2014.).

2.2. Araştırmanın kapsamı

Araştırmanın kapsamını, Jean Jacques Rousseau'nun (1712-1778) Emile adlı eseriyle, Yalvaç Ural'ın kaleme aldığı La Fonten Orman Mahkemesinde başlıklı kitaplar oluşturmaktadır.

2.3. Veri toplama ve analiz süreci

Araştırmada, nitel araştırmanın veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmaya ait veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Akıntıya karşı öncü bir ses: Emile ve Jean-Jacques Rousseau

Çocuk, 18.yy'ın ikinci yarısına kadar insan toplumun değersiz bir üyesidir. Toplumda ve onun bir yansıması olan edebiyatta çocuğun yeri çok sınırlı bir alana karşılık gelir. Bu dönemde çocuk, zorlu hayat koşulları neticesinde bir an önce büyüyüp büyükler dünyasındaki yerini alması gereken "*minyatür yetişkin*" muamelesi görmektedir. Modern toplumda meydana gelen evrensel paradigmatik değişimlerin, yaşanan büyük toplumsal sarsıntılar ve dönüşüm hareketlerinin etkisi çocuk algısına yönelik bakışta bir dizi yeni perspektifin doğuşuna olanak

tanır. Söz konusu yeni ve yapıcı karşı bakış çerçevesi çocuğa artı bir değer kazanımı olarak geri dönerken çocuk bugünün uygar toplumlarındaki saygın konumuna ulaşmış olur. Çocuk ancak toplumsal hayatta değer kazandıktan sonra edebiyatta da bir değer kazanabilmiştir. Yüzyıllar süren bir süreçte çocuğun kendisinden koparılmasına ve ölümüne kayıtsız kalan anne babalar, bu sevgiyi ancak XIX. yüzyılda keşfedebilmişlerdir (Badinter, 1992).

Bu alanda 18. yüzyılın önemli düşünür ve eğitimcisi Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) Emile’de “mücerret insanı (çocuğu), beşeri hayatın bütün arızlarına maruz olan insanı nazara itibara almalıdır,” (Rousseau, 1950) söylemiyle insan toplumunun en küçük üyesini yani çocuğu yaşamın odak noktasına yerleştirir. Gerçekte çocukluğun keşfi ise romantiklere nasip olur. Victor Hugo’nun (1802-1885) “Kristof Kolomb sadece Amerika’yı keşfetti. Bense çocukluğu keşfettim,” cümleleri bu açıdan önemlidir (Heywood (2003)’ten akt. Şimşek, 2014).

Bir edebî tür olarak fabl, yukarıda da değinildiği üzere ders vererek yaşama hazırlama, yaşam çevriminde deneyim kazandırma benzeri amaçlara ulaşılmasında araçsal rol üstlenir. Eserlerin bu işlevi pedagojik açıdan tartışılmış, Batıda Jean Jacques Rousseau gibi büyük bir isimden eleştiriler almıştır. Rousseau çocuk eğitiminde ‘ders vermenin sözden öte, iş’le olması gerektiğini savunur. Ünlü eğitimcinin klasikleşmiş eseri Emile’den alıntılarsak; “Ben ancak ameli dersler veriyorum; âlim olacağına iyi olmasını tercih ediyorum ve ben, talebenden daima hakikati istemeği, onu, sunileştirmek korkusuyla tasvip etmiyorum; aynı zamanda da sadık kalamayacağı, yerine getiremeyeceği hiçbir vaatte de bulundurmuyorum. Ben yokken sebebini bilmediğim bir fenalık yapsa, ben Emilimi itham etmeyeceğim gibi ona; bunu sen mi yaptın diye de sormayacağım,” (Rousseau, 1950) der. Bu ifadeler Rousseau’nun eğitsel bakışına dair oldukça açıklayıcı bir perspektif sunar. Ünlü eğitimci, soyut bir dile yaslanmış gündelik yaşamda pratik karşılığı bulunmayan bir eğitimin çocuklar adına zararlı olduğu görüşündedir.

Bu anlamda ilk önce eğitimde ezber yönteminin kullanılmasına karşı çıkar. Öğrencisi Emile’in ezberden bir şeyler öğrenmesini istemez. Bir çocuk için çok cazip, hoş ve sade diye betimlenen La Fontaine fabllarının bile ezberletilmesini yanlış bulur. Buna gerekçe olarak şunları söyler: “Nasıl tarihin kelimeleri, kendisi değilse, hikâyenin kelimeleri de bizatihi hikâye değillerdir.”

İkinci olarak fabllarda örtük planda ders vermeyi amaç edinmiş metodun yanlışlığından söz açar. Anılan metot hayvanları kişileştirmek suretiyle kötülüğü, yanlışlığı, çirkinliği göstererek insan/toplumunun karanlık noktalarına ışık tutmak, bu edim sonucunda insana ve topluma ait çıkmazları, eksiklikleri gidererek iyi, doğru, güzel daha açığı pozitif dersler verme amacı taşır. Lakin bu yaklaşım çocuğa iyiliğe dönük kazanımları aşıladığı kadar, onu negatif olgularla da yüz yüze getirir.”Belletilen masalların ihtiva ettikleri kinayelerin, çocukları eğlendirirken yanıltıklarını, iğfal ettiklerini, yalanlarla anlattıklarını ve kinayeler atasında gizlenen hakikatlerin bu suretle kaybolarak çocukların istifadelerine mani olduklarını görmeyecek kadar kör olmak ve hikâyelere, onlara ahlak dersi namını vermek nasıl olur da mümkün olabilir?” yönünde bir soruyla izlenen yöntemin (tersine düşünme) yanlış olduğunu ileri sürer. Sözün bu kısmında yazar hikâyelerde gerçekçi anlatımın önemli bir işlev gördüğüne, tartışmaya açık öznel görüşler eşliğinde şu şekilde değinmektedir: “Hikâyeler yetişmiş adamlar için faydalıdır; fakat, çocuklara açıktan açığa hakikati söylemek lazımdır.; zira, onu bir perde ile gizlerseniz, artık çocuklar, arkasında ne vardır diye, engeli kaldırarak görmek zahmetini ihtiyar etmezler” (Rousseau, 1950).

Rousseau, fablların olumsuz yönlerini ön plana çıkarmayı sürdürerek ‘kutsanma bağlamı’nda türe ve içeriğine yönelik eleştirel vurgusu güçlü saptamalarına devam eder. Ünlü düşünürün kaydettiği sözlere bu pencereden bakarak birtakım çıkarımlarda bulunulabilir. Rousseau çocuklara düşsel bir anlatı evreni yerine verili dünyanın gerçeklerinden güç almayı

salık verir. Bu anlamda çocuklara fablların ezberletilmesini gereksiz görür. Ona göre çocukların bu fablların bir tanesini dahi anladıkları kuşkuludur. Bir an için anladıkları varsayıldığında durumun vahameti ortadadır. Çünkü fallardaki ahlaki neticeler öylesine karışık yollardan çıkarlar ki, çocuğun yaş seviyesi uygun olmadığı için, onları faziletten daha fazla kötülüğe sevk ederler (Rousseau, 1950). Yazar yukarıdaki örneklerde de değindiği üzere, bu şekilde açılan ve kritik edilen fablların ezberlenmesi kolay olduğu için akılda kalıcı olduğunu; ancak anlamak yolunda çocuklara zorluklar yaşatabileceğinden dem vurur. Bu görüşünü de bir odadaki süslere mukabil, ışığı feda eden adam örneğiyle temellendirir. Detaylandırmak gerekirse “nazmedilmiş bir hikâyenin cazibesine, hedef tuttuğu hakikat ışığını edecektir,” ifadesini kullanır.

Ünlü düşünür, buraya kadar değinmiş olduğumuz görüşleri somutlaştırmak yolunda *Karga ile Tilki* fablını çıkış noktası yaparak kimi çekincelerini açılar. Rousseau'nun çekinceleri sıralandığında, kurallı/devrik cümle kullanımının çocuğa açıklanmasının gerekliliği, fablların görsellerle desteklenmesinin zorunlu bir koşul oluşu, seçilen konuların gerçek yaşamla uyarlı olmayışı, çocuğun /gündelik yaşamın gerçekliklerini alımlamakta zorlanması daha da ötesi yaşam gerçekliklerinin altında ezilebilme tehlikesinin varlığı, kültürel sermayesi kısıtlı çocuğun metinlerarası göndergelere aşına olmasının olanaksızlığı, maddi değerlerle düşünmeye yatkın çocuğun soyut bir terbiye dersini hedef tutmuş iletilere sırt çevirebilme olasılığıdır.

Bu saydıklarına ek olarak yazar, okurunu daha ileri bir meydan okumayla çocuklar üzerinde bir deney yapmaya çağırır. Çocuklar fablları öğrenirken, onları yerinde gözlemlemeyi önerir. Çocukların pratik yapacak yeteneğe ulaştıkları zaman neredeyse tamamının yazıcının amacına karşıt olan ahlaki yönü uygulamayı seçeceklerini, korunmak veya tedavi edilmek istedikleri kötülükten sakınacakları yerde, ona eğilim göstererek başkalarının kötülüklerini kendilerine mal edeceklerini söyler.

Rousseau La Fontaine ve fabllarına ilişkin temkinli bakışını daha aşırı bir noktaya taşıyarak şöyle toparlar: “La Fontaine ve fabllarını okuyalım, tertip ve tanzir edelim; fakat dörtte birini bile anlayamayacağı şeylerin çocuğa öğretilmesinde fayda olacağını ve öğrendiği zamanda da aksini tercih etmeyeceğini, hileye bakarak nefisini ıslah edeceği yerde, hilekâra göre kendisini yetiştirmeyeceğini bana ispat edene kadar, ben bu fabllardan hiçbirisini Emile’e öğretmeyeyim” (Rousseau, 1950).

3.2. Bir devi sorgulamak: La Fonten Orman Mahkemesinde

Yalvaç Ural çocuk edebiyatı alanında pek çok kitaba imza atmış Mustafa Ruhi Şirin'in saptadığı “çocuk yaş grupları ile edebiyata ve sanata öncelik veren anlayışı benimseyen, bununla birlikte çocuk ve çocukluğu merkeze alan 1980 sonrası Türk çocuk kitabı yazarları” (Şirin, 2007) grubunda söz konusu döneme mührünü vurmuş önemli bir kalemdir. Çocuk şiiri, öykü, bilmece, denemeleriyle adını duyuran Ural, Rousseau ile La Fontaine bağlamında düşünce ortaklığı yapar. Bu kapsamda La Fonten Orman Mahkemesinde başlıklı kitabını kaleme alarak eylem alanını genişletir. La Fonten Orman Mahkemesinde yayımlandığı dönem çocuk edebiyatı evreninde sarsıcı bir etki yaratır. Dönemin genel havasında neredeyse sorgusuz sualsiz benimsenmiş varsayımları kökünden sarsar ve Rousseau'nun hedefini de göz ardı etmeyen bir konumda aydınlatıcı bir eser olur. Ural, müstakil bir La Fontaine eleştiri kitabı diyebileceğimiz kitabında La Fontaine'in kendisini ve fabllarını ayrıntılı biçimde irdeler. Ayrıca burada La Fontaine'e dönük eleştiri alanını yeni ufuklara ulaştırarak özgün bir başvuru kaynağı oluşturmayı amaçlar. Bunu da öğreticilik denilen olgunun dozundaki uyumlu ayarı unutmadan yapmaya çalışır.

Yüzyıllardır daha çok pedagojik işlevi göz önünde tutularak okutulup saygı gören fabllar, içerik çözümlemesi yoluyla mercek altına alınmaya muhtaçtır. Yalvaç Ural, bu boyutu

eksen olarak okurları La Fontaine üzerinde düşünmeye çağırın La Fonten Orman Mahkemesinde adlı eserini kaleme getirir. “La Fontaine fabllarının anti pedagojik yanını gündeme getiren kitap[ta]” Ural, La Fontaine’i imza attığı fabllarda kendilerine küçültücü sıfatlar yakıştırdığı hayvanlara sorguya çektilirip yargılatır. “Onlara yüklenen bu sıfatlardan rahatsızlık duyan hayvanlar adeta 'Gel bakalım buraya ve hesap ver bizlere' de[rler]” (RK, 25.01.2008). Yargılama sonucunda La Fontaine’in suçlu olduğu yönünde bir karar çıkar. Mahkeme, La Fontaine’e ceza olarak “İnsanat Bahçesi”ne konup hayvanlara parayla gösterilmesini uygun görür. Ancak daha önceden Hayvanat Bahçesi’nde yaşamış olan hayvanlar, merhamete gelerek mahkeme başkanından bağışlama dilemek suretiyle La Fontaine’in serbest kalmasını sağladılar.

La Fonten Orman Mahkemesinde adlı eserde Ural, La Fontaine’i ve onun tek boyutlu yönlendirici fabllarını masaya yatırır. Değerlendirme yaparken “efsaneler babası” La Fontaine’i donanım ve edebî üreticilik açılarından net biçimde eleştirir. Yazarın kurmaca karakterler üzerinden gerçekleştirdiği edim, eserde ağustos böceği vasıtasıyla kurgulanan kesitte göz önüne serilir: “Siz ormanda yaşamasına karşın / hayvanlar hakkında / köklü bir bilgisi olmayan, / yalan yanlış bilgilerle / onları insanlara tanıtan / bilgisiz bir kent-soylu / yazdıkları, geçmişteki amacından sapmış, / salt kötü, çocuk yazını ürünleri olmuş / talihsiz bir yazarınız” (LOM, s. 49). Ural aynı zamanda, “Çocuk edebiyatının ilk boy verdiği zamanlarda da pek çok yazar La Fontaine öykülerini kendilerine göre yorumlayarak çağdaş masal yazdıklarını düşündü. Hâlbuki Mevlânâ’nın, Ezop’un fabllarından yararlanmadılar. Hâlbuki La Fontaine bir taklitti. Bir Ezop masalları toplayıcısıydı. Onlar da toplayıcının toplayıcısı oldular. Üstelik La Fontaine’in masallarında bilgisizlik var. Ağustos böceği ile karınca masalı bir yanlış içeriyor. Bu böceğin adının ağustos böceği olması, ağustos ayında ölmesinden kaynaklanır. Bu ayda ölen bir böceğin kışın karıncanın evine gitmesi söz konusu olamaz” (RK, 29/09/2007) yönünde görüş bildirerek haklılığını daha açıklayıcı verilerle kanıtlamaya çabalar. Dolayısıyla La Fontaine’i insanlar ve hayvanları nefret-şiddet sarmalı içinde birbirlerinden uzaklaştırmasına çok iyi bir örnek olması ve edebiyat dünyasında ilk kez bir karşı bakışla işleyerek masaya yatırması eserin ayrıntı özellikleri olarak not edilebilir.

Kitap ayrıca dilsel ve görsel parçaların sanatsal birleşimiyle öne çıkar. Ural’ın eseri görsel ölçekte Haslet Soyöz’ün çizgileriyle buluştuğunda siyah, beyaz ve kırmızı renklerin uyumu ilginç bir tablo oluştururken çocuğun belleğinde çizgi dünyanın imgesel duyarlılığına görünüm kazandırır. Yazarın dil konusunda hassas olduğu bilinen başka bir gerçekliktir. Öz Türkçe sözcükler kullanmayı tercih eden yazar, bunları yeri geldikçe kulak tırmalamayan bir tonda La Fonten Orman Mahkemesinde’nin dokusuna katar. Özyar’ın açıklayıcı vurgulamasıyla, “dilde zaman zaman gözden kaçırılan bir ayrıntı olan başka dilden alınan sözcüklerin öz Türkçelerinin doğal bir biçimle gösterilmesi, kuşkusuz onu diğer yazarlardan farklı bir noktaya taşımaktadır” (2012). La Fonten Orman Mahkemesinde tiyatro oyununa da dönüştürülmüştür. Eseri tiyatroya ilk defa Ankara Çocuk Tiyatrosu’nun kurucusu ve yöneticisi Salih Kalyon uyarlar. Daha sonra ise Dersu Yavuz Altun müzikal ve farklı bir yorumla sahneye koyar. Oyun, 2009 yılından bugüne değin Sadri Alışık Çocuk Tiyatrosu tarafından birçok salonda sahnelenir. Ural’ın, mevcut duruma yönelik ifadeleri konuyu anlama yolunda aktarılmaya değerdir: “Sadri Alışık’a verdim ben oyunu. Onlar da onlara oynuyorlar (...) Bugün beş senedir oynayan çocuk tiyatrosu oyunu yok. Hem de telif” (Karagöz, 2015).

Yalvaç Ural, öncülü Rousseau’nun adımlarını izleyerek La Fontaine ve eserlerini derinlikli bir eleştirel süzgeçten geçirilmeden benimsemiş tikel okuma anlayışına itirazlar yöneltilir. Bu çerçevede La Fontaine fabllarının tez ve iletilerini pedagojik perspektiften değerlendirmeyi önerir. La Fonten Orman Mahkemesinde başlıklı kitapta bu eleştirel tavrı dikkatlere sunar. Bundaki amacı La Fontaine’i çoğul okumalara açmak suretiyle “fabllar babası”nın haksız yere edindiği ünün asılsızlığını deşifre edip konumunu sarsmaktır.

Tecrübeli kalemin konu üzerine ileri sürdüğü görüşler anlamlı derecede fikir vericidir. Bu bağlamda söz konusu görüşlere dikkat yöneltmekte yarar vardır: “La Fontaine bence bugün bile çocuk edebiyatının tahtında oturan tek kral. O yüzden bütün çocuk yazarlarınca irdelenmesi ve yeniden üzerinde dura dura okunulması gereken tek kişi. Bir de onun Beydaba, Ezop uzantısında gelişmiş olduğunu düşünürsek, bizim için daha da önemli. Bir de bu öykülerin çocuklar için yazılmadığını, gerçek yazılış amacının başka olduğunu, göz önüne alırsak mesele daha da büyür. Ama her şeyin dışında bu öykülerin içindeki teknik yanlışlar ve yanlış bilgilendirmeler bizim üzerinde durmamız gereken şeyler. Bunları deşifre etmekte bizlere düşen bir iş. Bu açıdan bakarak ben La Fontaine olayına eğildim. Yoksa bir krala taş atıp ilgi çekmeyi düşünmek gibi bir art düşüncem yok. Yazdıklarımın ne denli başarılı olduğu elbette tartışılır. Ne var ki, bu düşüncelerimin okurla bütünleşmesi ve düşüncelerimin onlarca da kabulü biraz zaman isteyen bir olay. Belki bir gün çocuklar bu öyküleri birbirlerine aktarırlarken, benim yazdıklarımı da kullanırlarsa, amacıma ulaşmış olurum” (ÇEY, 1987).

Yalvaç. Ural’ın yukarıda vurguladığı hususlar eserin satır aralarında belirir. Yazar, La Fontaine’i aşırı macilik yapmakla itham eder. Şairin Ezop tarafından M.Ö. 6. yüzyılda yazılmış Ezop Masalları’nı birebir kopyaladığını savunur. Eserde yılanların La Fontaine lehine tanıklık yaptıkları sırada bilgi yanlışlığından ortaya çıkan durum üzerine mahkeme başkanı aslan, Ural’ın söylem taşıyıcısı olur: “Bu konuda size bir sözümüz yok Bay La Fonten...Ezup’tan yürütmeyi unuttuğunuz bir öykü için sizi biz değil, ileride ancak edebiyat tarihçileri yargılayacaktır” (LOM, s. 36).

Yalvaç Ural kitabın ilerleyen satırlarında yukarıdaki saptamalardan da hatırlanacağı üzere, La Fontaine isminin ve falların içerik analizinden geçirilmesini gerekli görür. Bu amaçla La Fonten Orman Mahkemesinde’nin önde gelen kahramanlarından ve küçükten büyüğe herkesin belleğinde yer etmiş “Ağustos Böceği ile Karınca” fablının kahramanlarından ağustos böceği aracılığıyla düşüncelerini sahneler. Ağustos böceği, La Fontaine’i ormanda yaşamasına karşın doğal yaşama dair köklü bilgisi olmayan, yalan yanlış girdilerle hayvanları insanlara tanıtan bilgisiz bir burjuva, yazdıkları geçmişteki amacından sapmış salt kötü çocuk yazını ürünleri olan talihsiz bir yazar diye betimler. Sözlerine sertlik katan ağustos böceği vurucu cümlelerle eleştirinin dozunu daha da artırır: “Eğer öykünüzü yazarken, biraz araştırsaydınız... biraz düşünseydiniz... Kendi kendinize bu canlının adı, neden martböceği, şubatböceği, temmuzböceği değil de ağustosböceği diye sorsaydınız! İşte bütün bu yanlışlıkları yapmayacak ve kış mevsimleri ölen biz ağustosböceklerini tembellik ve dilencilikle iyi kalpli karıncaları da cimrilikle suçlamayacaktınız” (LOM, s. 49-50).

Ural bu açıklamalardan sonra La Fontaine’in kişiliği üzerinden genelde edebiyat, özelden çocuk edebiyatı sahasında kalem oynatan yazarlara kılavuzluk ederek bir yazar için bilgisizliğin bağışlanabilir bir durum olmadığını berrak sezdirimlerle haber verir (LOM, s. 53).

La Fonten Orman Mahkemesinde’nin bir diğer kahramanı tilkinin söz aldığı kesit hayli ilginçtir. La Fontaine’in imza attığı bütün fabllarda yediği diğer hayvanlar gibi tilki de kendisine yakıştırılan durumların uydurma sayılması gerektiğini, La Fontaine’in bu bağlamda ileri sürdüğü tüm iddiaların temelsiz olduğunu bildirir. Tilki, öznel pratiklerini tutarlı gerekçelerle haklılaştırmaya çaba gösterir. Lakin tilkinin temel sorunsalı, fabllarda kendisine yakıştırılan özellikler değildir. Kurnazlığıyla ünlü tilki daha geniş çaplı bir sorun üzerinden La Fontaine’e eleştiri getirir. Fabllar üstadının Hayvan Masalları başlıklı kitabının önsözündeki şu dizeleri seslendirir: “Her şey konuşur burada, balıklar bile./ Bütün söyledikleri bizleredir ama;/ İnsandır eğittiğim hayvanlar yoluyla.” (La Fontaine, 2000, s. 19). Bu dizeler yapıcı, olumlayıcı, işlevsel bir yönü imlemektedirken “Tilki ile Keçi Masalı”nın içerdiği iletilerin tümüyle karşıt yönde bir bağlamı vurguladığını belirtir. Tilki, fabllar üstadının hayvanlara ahlaki karakterler

vermek yoluyla insanı eğitime hedefi gütmeye adı geçen fabl üzerinden yanırlar. Bunu da “Mademki, ‘İnsandır eğittiniz hayvanlar’ neden yaptıkları yanırlardan ötürü insanları düştükleri kuyuda kalacaklarını söyleyerek onları sonsuz bir mutsuzluğun içine atıyorsunuz?” sorusuyla gerçekleştirmeye çalışır. “Eğer biz olmasaydık belki de o zavallı keçicik hep o kuyuda kalacak ve küçük bir çocuk da yanırl yapmak korkusu içinde kimseye inanmayan, yalnız bir insan olarak yaşama küsecekti” ifadeleri ilgili pratiğin olumsuzluğuna dönük fikir verebilir (LOM, s. 66-69).

4. TARTIşMA ve SONUÇ

Ülkelerin kültürel planda ilerlemesi eğitimi, okuyup düşünen, araştırıp sorgulayan, ulusal kültür kodlarını benimsemiş kuşakların yetişmesine bağlıdır. Dünyanın baş döndürücü bir hızda değişim ve dönüşümden geçtiği bu çağda, ancak insan sermayesi güçlü uluslar varlığını koruyup yarına kalmayı başarabilirler. Yazarlar içinde yaşadıkları toplumun bir üyesi olarak çocuk kitaplarının sahip olduğu potansiyel gücün farkında olmalıdır. Bu açıdan fabl, masalsı anlatım biçimi ve içerdii felsefi, pedagojik, dinsel, toplumsal iletiler yönünden çocuk eğitiminde kullanılabilir önemli bir edebî türdür. Çocukta bilinç oluşturma gücü yadsınmaz olan fabl türünün akla gelen ilk ismi La Fontaine’dir. Ancak bu husus, okurları La Fontaine ve fabllarına karşı sorgulayıcı bir dikkat geliştirmekten alıkoymamalıdır. La Fontaine’in imzasını taşıyan fabllar pek çok noktadan tartışılmaya ve üzerinde düşünülmeye muhtaçtırlar. 18.yy.’ın ünlü düşünür ve eğitimcisi Rousseau ve bugün Türk çocuk edebiyatının özgün kimliklerinden olan Yalvaç Ural aynı konuya farklı pencerelerden parmak basarak benzer bir çizgide buluşurlar. Rousseau, Emile’de La Fontaine’in bir fabl üzerinden meseleyi irdelerken Yalvaç Ural müstakil bir esere imza atarak La Fontaine’i hayvanlara yargılatır.

Sonuç olarak, her ne kadar burada andığımız türden olumsuz eleştirilere muhatap kılınsa da Erdal ve Gökmen’in (2010: 271) Curial (1996)’dan yola çıkarak yaptığı belirlemelerle, “günümüzde La Fontaine fabllarının güldürürken düşündüren, gerçeği ve gerçekliği ön plana alan, çeşitli insani karakterleri dün olduğu gibi bugün de fabl türünün çeşitliliği ve sanat zenginliği içinde betimleyen, daima yeni bir bakış açısı içeren” düzlemleriyle eğitimsel süreçlerin vazgeçilmez pedagojik enstrümanı olarak yerleşikleştiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, B. (2007, 29 Eylül). Kıra çıkınca afallayan bir kuşak var. *Radikal Gazetesi*.
- Arıç, A. F. (2010). Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı. (2. Baskı) içinde (118-172). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Badinter, E. (1992). Anelik Sevgisi. İstanbul: Afa Yayınevi.
- Erdal, K. ve Gökmen, A. (2010). Çocuklara verdiği dersler açısından La Fontaine’in falları, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3 (10), 250-271.
- Güneş, Z. (ed.). (2007). *İlköğretimde çocuk edebiyatı*. (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karagöz, B. (2015). *Yalvaç Ural’ın eserlerinin tematik açıdan incelenmesi ve eserlerinde çocuk eğitimiyle ilgili temel değerler*. Doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (27. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- La Fontaine, J (2000). *Bütün Masalları*. (Çev. Sabattin Eyuboğlu). İstanbul: Cem Yayınları.
- Mornet, D. (1946). Fransız edebiyatı tarihi. (çev.:N. Yürür), İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Oğuzkan, A. F. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özyar, G. S. (2012). *Okuma becerisinin geliştirilmesi ve çocuğun dil-kavram gelişmesi bağlamında Yalvaç Ural’ın çocuk kitapları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Rousseau, J.-J. (1050). *Emile ya da çocuk eğitimi üzerine* (çev.: H. Z. Ülken, A.R. Ülgener, S. Güney), İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatında estetiğin rolü, mevcut potansiyeli uyandırmak. *Türk Dili Dergisi*, CVII (756), 15-58.
- şimşek, T. (2007, 22 Nisan). Çocuklar için edebiyat ama önce çocuk. www.ozgurpencere.com. Erişim tarihi: 08.08.2015.
- şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Ungan, S. (2006). Fabl türünün çocuk edebiyatındaki yeri ve günümüzde bu türden yararlanma olanakları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Kütahya. S. 36.
- Ural, Y. (1987). Yalvaç Ural'la çocuk edebiyatı üzerine. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı* (1. Baskı) içinde. (353-356). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Ural, Y. (2010). *La Fonten orman mahkemesinde*. İstanbul: Marsık Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.